

Xavier Theros

LA FADA NEGRA

J.P.

DESTINO

Premi Josep Pla 2017

Xavier Theros

LA FADA
NEGRA

Premi Josep Pla 2017

Edicions Destino

El jurat del Premi Josep Pla 2017 el formaven:
Rosa Cabré, Glòria Gasch, Antoni Pladevall,
Genís Sinca i Àlex Susanna.

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

© Xavier Ballesteros, 2017

© Columna Edicions, Llibres i Comunicació, S.A.U./Destino

Av. Diagonal, 662-664. 08034 Barcelona

Primera edició: febrer del 2017

ISBN: 978-84-9710-266-7

Dipòsit legal: B. 1.243-2017

Fotocomposició: Víctor Igual, S. L.

Imprès a: Egedsa

SUMARI

<i>Prefaci</i>	11
Capítol 1. El mal costum de morir-se	13
Capítol 2. Tururut dotze hores	65
Capítol 3. L'any de la picor	115
Capítol 4. El fill de la morta	169
Capítol 5. La cova dels aucells	221
Capítol 6. Per fi la revolució!	273
Capítol 7. Un centenar de rates	323
Capítol 8. La creu de ferro	387
<i>Epíleg</i>	439
<i>Nota</i>	441

I

L'any 1843 eren oberts uns berenadors ben singulars sota la muntanya de Montjuïc de Barcelona als quals mai s'acostava la gent honrada. No s'hi feien costellades, ni es flairava olor de menjar. Hi havia una taverneta on cantava una vella sense dents, amb el seu pinxo, que l'acompanyava tocant la guimbarda. Al costat, un altre establiment exhibia nua una dona grassa a qui penjaven els pits, capaç de trencar un grapat de nous fificant-se'l a la canal del cul fent-hi només una mica de força. I més enllà, una barraca amb parets de taulons, una lleixa d'ampolles i quatre cadires, dins de la qual ballaven a les fosques tot de parelles als insegurs acords d'un acordió. Dues terrasses plenes a petar de mariners, que treien de la bossa un rosegó de pa i una arengada embolicada en paper d'estrassa, i bevien rom. I al fons de tot, unes cabanes elementals, que havien aixecat les meuques per portar-hi els seus clients, amb una manta quarterera fent de porta per tota intimitat.

Quan hi va arribar el capità Llampades, l'Octavi Comes encara buidava els budells en un racó. A la llum de les torxes, la guàrdia de la caserna de les Drassanes havia encerclat el lloc i ja tenia tothom de genolls a terra, amb les baionetes al clatell. Una mica més enllà, el sergent Gutiérrez interrogava un pispà que havia reconegut entre la clientela.

—Aquest llardós no ens dirà res —va dir molt fluixet el capità, baixant del cavall.

—Li heu vist la cara que fa de criminal? —va respondre el sotsoficial, mentre colpejava suaument l'espalla del seu detingut amb el bastó. I dirigint-se al sospitós, va afegir—: Oi, maco, que ens diràs qui ha mort el nen aquest?

El cop que li va donar, amb la punta de la vara, va ser tan sobtat que aquell pobre home va caure a terra amb la boca rajant sang. Fent una ganyota, en Gutiérrez va indicar al seu superior que l'acompanyés fins a un pati voltat de canyissars, al final del qual es veia una baraca de fusta, batejada com el Cafetín de Mindanao. Al seu interior tot eren separacions fetes amb sacs cosits a un bastidor de fusta i cobertes amb sedes de Manila que dividien l'espai en estances prou grans per estirar-s'hi amb la pipa. El lloc, malgrat que les finestres eren obertes, desprenia una forta ferum d'opi.

A Barcelona començaven a trobar-se tuguris mig amagats com aquell, que feia poc que s'havien posat de moda entre els mariners francesos i britànics, que els havien introduït a la ciutat. Malgrat que la Corona espanyola mai havia fomentat el comerç d'opiacis, a les illes Filipines se'n feia un gran consum, i n'era constant l'entrada al port

barceloní amb finalitats pretesament terapèutiques. Era l'analgèsic més popular i barat de l'època, i a més treia la gana. Fins i tot els treballadors de les fàbriques, o els dependents de comerç com en Comes, el prenien els caps de setmana, perquè sortia més barat que embriagar-se amb vi, i el dilluns no patien cap ressaca.

El sergent va cridar el seu superior des del fons de la sala. En un racó hi jeia mort un noieta amb el cabell molt ros, vestit de persona gran. En Llampades s'hi va apropar amb aprensió, va arrufar el nas i va inspeccionar el cadàver sense tocar-lo. Amb la punta de la bota va girar-li el cap, i va veure-li un blau al clatell i una ferida de ganivet al coll.

—Aquesta criatura no és d'aquí, mireu quines ungles tan netes —va afegir, mentre alçava la mà de l'infant amb la punta del bastó.

—És l'Andreuet —va respondre el sergent, que compensava la seva manca d'esperit deductiu amb una memòria enciclopèdica dels veïns més singulars de la ciutat—. El fill petit dels Junceda del carrer Ample.

—Els Junceda? —va repetir el capità, com si sentís aquell nom per primera vegada.

—L'honorable Antoni Junceda és un dels nostres negociants més arriscats. És fill de la Barceloneta, d'una família de baladrers. Sa mare venia peix pel carrer i son pare reparava paraigües; de petit era un pispà, li deien la Puça. Més d'una vegada l'havien estomacat per la poca perícia que tenia robant joies i moneders. Va acabar a la presó, i amb onze anys va haver d'emigrar a Cuba.

—Un angelet —va contestar distret el capità, que es mirava fixament el mort.

—Vint anys més tard ja era propietari de quatre sabateries a l'Havana —va afegir en Gutiérrez—. Això li va permetre un matrimoni de fortuna amb la senyora Prudència, la pubilla dels Rocapebrera, que li va parir un nen i una nena. Ric, ben emparentat i amb la prole feta, de tornada a Barcelona va fundar una companyia d'importació de cotó per a les fàbriques de filatures. I té la Loreto, la filla gran, estudiant solfeig a Milà.

—I aquest pare tan diligent no té cap negoci tèrbol? —va preguntar en Llampades, mirant-se la petita taca de sang que embrutava el terra.

—En té molts, però la família de la dona és de pes i ho tapa tot. No falta qui diu que en Junceda va fer els diners amb el contraban de licor i de noies als bordells del golf de Mèxic.

—I aquesta és la bona gent...

—Ningú es fa ric amb negocis honrats —va concloure en Gutiérrez—. Els diners són com els bolets, volen fosc i podridura.

II

Més recuperat, en Comes va explicar el poc que sabia. Aquell divendres havia plegat a les set en punt. Amb la setmanada a la butxaca es va aturar a la Rambla, a la botelleria d'en Naully, a prendre una copa. Després va sortir pel portal de Santa Madrona i va pujar a Montjuïc pel camí de terra fins al Mindanao, no més tard de quarts de vuit, encara de dia. Va demanar una pipa i se'n va anar al fons del local. Al noi el va trobar potser un parell

d'hores més tard. En tot aquell temps no va veure res d'estrany, ni res li va cridar l'atenció.

Cap dels testimonis que aquella nit van passar per les mans d'en Gutiérrez recordava haver vist l'Andreu, i això que el sergent s'hi va dedicar de valent. Cap a les dotze tocases va decidir que en Comes era sospitos i va enviar-lo emmanillat als calabossos de les Drassanes.

—A ningú se li escapa que aquest senyor és marieta! —es va defensar en Gutiérrez quan el capità li va demanar la raó d'aquella detenció—. I la víctima és un noi molt bufó, massa jove per venir a fumar opi.

—Sospiteu que un botiguer com en Comes és l'homicida? —va murmurar distret el capità, que es mirava atentament el racó on havien trobat l'adolescent mort—. Hem de saber on l'han assassinat. La taca a la paret és massa petita, mentre que aquest noi sembla haver-se dessagnat. Té un xabec ben gros al coll, un tall fet amb un estri esmolat, i amb prou feines hi ha sang a terra.

—En Comes l'ha violat en un altre lloc i l'ha amagat aquí.

—I després s'ha fumat una pipa d'opi ajaçat sobre la seva víctima? —va preguntar incrèdul en Llampades.

—Llavors, què voleu que fem? —va respondre escèptic el sergent.

—De moment, res. No detingueu ningú més i que la tropa torni a la caserna —va afegir el capità—. Aquesta nit ja hi ha hagut prou xivarri. Que un carro s'emporti el cos a l'Institut Anatòmic i que l'examinin. Aviseu la família del noi i deixeu en llibertat en Comes, no fos cas que el trobessin a faltar.

El sergent Gutiérrez es va quadrar i va sortir cridant

les noves instruccions. El capità es va quedar sol cargolant lentament un cigarret i va encendre un misto fosfòric. Per una porta dissimulada va sortir a un segon pati, al final del qual hi havia la caseta on tenien el domicili el senyor i la senyora Flores, els amos de l'establiment. Va acomiadar els guàrdies que vigilaven l'entrada i va passar a una sala amb les finestres obertes de bat a bat, on un home i una dona, esquifits i absents, dormisquejaven darrere una taula. Tots dos tenien els ullets petitons dels filipins. Ella duia un monyo rodó i bufat, que subjectaven tot de pinces de nacre, i una bata fresca amb ocellots dibuixats sobre un fons blau. Pel tremolor dels dits, era evident que el seu marit freqüentava el negoci familiar.

Tan bon punt va entrar, en Llampades va apagar el cigarret retorçant-lo contra el terra amb la sabata i es va guardar la burilla a la butxaca. Era la seva manera de dir que anava per feina. La senyora Flores va respondre amb un gest de desaprovació, però no va dir res.

—Quant fa que teniu aquest femer? —va preguntar el capità, assenyalant cap al pati.

—Vam obrir fa tres anys, tots els papers estan en regla —va contestar servicial aquella dona.

—Per qui m'heu pres? —va cridar en Llampades—. Tinc cara d'inspector de l'ajuntament? En el vostre local s'ha trobat mort el fill d'un home important! Què feia un nen en aquesta claveguera? Per una acusació així podria fer que passéssiu una bona temporada a la presó!

—Nosaltres sempre hem col·laborat amb la llei, estem a la vostra... —La propietària no va tenir temps d'acabar la frase perquè el capità va colpejar-li la galta amb un àgil moviment del bastó.

—Val més que hi estigueu! —la va interrompre taxatiu el capità.

La sala va quedar en silenci. A la senyora Flores li havia sortit un vermell a la cara i somiquejava, empasant-se la saliva. Amb un gest teatral en Llampades es va treure el barret, va seure en una cadira i va iniciar l'interrogatori.

—On éreu aquesta tarda?

—No ens hem mogut d'aquí, érem amb el doctor Oliveres quan s'ha trobat el cos —va contestar la mestressa del local, amb la mirada fixa en els peus—. Ha vingut pel meu marit, és el metge que ha inspeccionat primer el nen mort.

—Com es diu aquest senyor? —va preguntar el capità, mentre es treia la llibreta i el llapis de la butxaca.

—Gaietà Oliveres.

—I on és ara?

—Ha marxat a l'Institut Anatòmic, ha d'examinar les despulles del nen, com vós heu ordenat —va respondre amb un fil d'ironia la senyora Flores.

El capità va encaixar bé la brometa, rebaixava el dramatisme. Al cap i a la fi, aquell matrimoni semblava disposat a col·laborar.

—Vós o el vostre marit, heu vist alguna cosa fora del normal?

—A què us referiu exactament?

En Llampades va mirar per la finestra. De camí cap a aquell petit nucli de cabanes extravagants, havia vist dones que ensenyaven els mugrons pintats de colors, gitanes que llegien el destí a la nineta dels ulls, un home penjat d'un arbre que —en acostar-s'hi— es convertia

en un ninot que anunciava la Taverna de la Forca. Era com si tots els lletjos, els bojos i la gent estranya de la ciutat es concentrassin cada nit d'estiu en aquells turons. Amb l'esperit entumit per un espectacle tan sòrdid, vés a saber què significava fora del normal per a aquella gent! Així doncs, va buscar la mirada de la senyora Flores i va continuar:

—Algú de mal aspecte o tacat de sang.

—Tacat de sang? —va somriure el senyor Flores, que semblava haver sortit del seu ensopiment—. Vós sabeu quantes punyalades es claven aquí en una setmana d'estiu? El moll sempre és ple de gentussa i de mariners estrangers. Quan han begut i cardat, quan ja no poden ni posar-se drets, llavors arriben les baralles. Els anglesos no toleren els francesos, si hi ha napolitans no s'entenen amb ningú, els genovesos només busquen brega i la troben sovint amb els soldats que baixen del castell de Montjuïc. Gent que ve i no torna, gent sense rostre.

—Precisament! Esteu tan acostumats a la podridura que un noieta ben vestit com l'Andreu Junceda per força havia de destacar. Potser m'esteu amagant alguna cosa?

—Nosaltres no amaguem res! —va cridar de sobte la senyora Flores—. Paguem cada mes a la policia per evitar aquests problemes! Estem al corrent!

—Al corrent o no, teniu un problema —va dir indiferent el capità, aixecant els ulls de la llibreta.

—En aquesta ciutat només hi ha trets i merda! —va continuar ella, indignada—. En els darrers anys hem viscut revoltes i crims, fins i tot un bombardeig! I si seguim així, aviat n'hi haurà un altre! I vós ens voleu fer creure que sou l'autoritat?

—Si jo volgués, seríeu carn de masmorra i us faria arrencar la pell a tires —va respondre molt tranquil en Llampades—. Segur que el figa tova del teu marit em diria alguna cosa, només que el deixés uns dies tancat sense la seva medicina.

Les amenaces d'un policia mai són per no res. Posa un uniforme a un mort de gana i farà tot el que faci falta per demostrar la seva autoritat. Ara la senyora Flores se'l mirava atemorida, sabia que els opiomaniacs no duren gaire a la presó. En Llampades no va experimentar cap estat d'ànim i sense alterar-se va encendre la punta del cigarret trepitjat i hi va fer dues pipades més.

—I el noi que treballa per a vosaltres, on és? —va preguntar.

—En Marianet? —va dir la senyora Flores sense mirar-se'l—. Ja és al llit, si voleu el desperto.

—Vull parlar amb ell, demà a les set del matí envieu-me'l a les Drassanes.

—Us ho prometo, serà com vós voleu.

El capità Llampades es va posar el barret i va sortir altre cop al pati. Feia una nit molt fosca, sense lluna, costaven de veure els estels dalt del cel. A tocar del penya-segat, se sentien les onades picar contra les roques. Novament dins del Cafetín de Mindanao, va encendre una llàntia amb un llumí i va regirar amb parsimònia el racó on havien trobat l'Andreuet. Amb el terra lliure de catifes i coixins, va anar palpant amb les mans a quatre grapes. Dues butlletes estripades d'una rifa, tres monedes de coure, un botó de llauna, una petita arracada de plata amb una pedra vermella i un mànec de paraigua. Fora d'aquestes andròmines, allà no hi

havia res més que pols, restes de pixats i cagaradetes de rata. Es va aixecar, es va espolsar els genolls i es va guardar les troballes a la butxaca. Després es va tornar a mirar la punta del bastó tacada de sang, i com que ja era seca se la va netejar refregant-la contra la sola de la sabata.

III

El capità Llätzer Llampades era tot un personatge al seu barri. El cognom li esqueia d'allò més, perquè el coneixien pels seus esclats de geni, sobtats, instantanis, que s'alternaven amb períodes d'apatia i ensopiment. No era gaire alt però ho semblava, duia un pentinat passat de moda i una cicatriu que li perllongava la patilla dreta. Els llavis, amb les comissures torçades cap avall, tenien una permanent expressió de fàstic sota un gruixut mostatxo. Quan no el feien emprenyar parlava fluix, i amb això obligava els altres a callar per saber què deia; malauradament, s'emprenyava amb una gran facilitat. El resumien uns ulls cansats i grollers, que ho miraven tot amb impertinència. Als safareigs deien d'ell que perdia el cap de tant en tant, que li agradaven massa els destil·lats, però tothom el tenia per una persona honesta, malgrat ser capità.

Aquells anys, la ciutat passava per una llarga temporada de violències i aldarulls. Després de la mort del rei Ferran VII l'any 1833, el país es va dividir entre els carlins (que defensaven l'accés al tron del príncep Carles, germà del monarca difunt) i els liberals (que preferien la petita princesa Isabel, de només tres anys, filla de

Ferran i neboda de Carles). El Partit Carlí protegia les antigues tradicions i el món rural, i els seus membres es negaven a convertir-se en obrers fabrils; els del Partit Liberal afavorien el progrés i la industrialització, i passaven per sobre de qualsevol argument humanitari. Aquests darrers estaven dividits entre els partidaris del Partit Moderat i els del Partit Progressista, la dreta i l'esquerra dels liberals. Per acabar-ho d'adobar, havia aparegut el Partit Republicà, que atreia els treballadors de les fàbriques.

La guerra va ser inevitable, llarga i cruel. Quan va acabar, els carrers de Barcelona es van omplir de vídues i orfes rosegats per la misèria. Aprofitant la minoria de la princesa Isabel, els moderats van posar al capdavant de la regència la seva mare, la reina vídua Maria Cristina. Però set anys després, al 1840, qui va derrotar finalment els carlins va ser el general progressista Baldomero Espartero, el cap suprem de l'exèrcit, que va obligar els moderats i la regent a exiliar-se a França i va ocupar tranquil·lament el seu lloc.

El nou regent va ser odiat de seguida per tothom, perquè va instaurar una dictadura militar. Només en tres anys va haver d'aturar un cop d'estat moderat a Madrid, una insurrecció republicana a l'Empordà i la revolta barcelonina de 1842, que va acabar a canoades. La futura reina Isabel estava a punt de complir tretze anys, i havia arribat l'hora que progressistes i moderats s'unissin per fer fora Espartero. A finals de maig de 1843 es va revoltar la guarnició de Reus, sota el comandament del coronel Joan Prim, un jove heroi de la guerra carlina molt conegut i estimat a Catalu-

nya. I el 5 de juny es va pronunciar Barcelona, en crear-se un govern de coalició entre progressistes i republicans que es va batejar com la Junta de Barcelona. Aquelles noves autoritats eren les que havien ofert a en Llampades d'assumir l'ordre públic del cinquè quarter, que anava del carrer de l'Hospital a Montjuïc.

La raó d'aquell nomenament era purament pràctica, ja que, a diferència dels altres caps de la Guàrdia Nacional —la improvisada policia del nou govern—, ell era capità de veritat. Ho havia estat del bergantí *La Sultana* i després de la fragata *Guayaquil*, amb els quals havia fet les rutes de les Antilles i de l'Atlàntic en diverses ocasions. Ningú s'ho hauria pensat mai a Corbera de Llobregat, on va néixer, lluny del mar. El petit de sis germans no tenia res a fer en aquell poble i va haver de baixar a la capital, on va trobar feina de grumet. Pocs anys després, instal·lat a Cuba, un dels naviliers catalans de l'Havana li va pagar els estudis de nàutica, el va contractar i li va concedir la mà de la seva filla petita. Amb poc més de trenta anys, en Llätzer Llampades s'havia convertit en un experimentat navegant a qui, vista la seva bona predisposició per a la feina, li atorgaven sempre les destinacions més compromeses.

El darrer vaixell, el *Nueva Gerona*, era una nau carregada de sucre i tabac amb destí al port de Liverpool. Poc després de salpar, una gran tempesta a l'altura de Nassau va obrir una via d'aigua a estribord, que va obligar la tripulació a saltar per la borda. En un rai, van quedar a la deriva durant més de tres setmanes. Quan

finalment els va rescatar una fragata nord-americana, només quedaven vius dos naufrags: en Llampades i un criat negre de la Martinica, de nom Filip. Per al tribunal de l'Havana que va jutjar els fets, mai va quedar establert com havien mort els altres, ni com van sobreviure ells sense aigua ni aliments.

Entre els càrrecs constava haver salvat la vida d'un esclau —part de la càrrega—, mentre la tripulació s'ofegava. Malgrat resultar absolt, el van rellevar temporalment del comandament sense comunicar-n'hi els motius. L'escàndol va avergonyir la família, i la seva dona se'n va anar amb les filles a casa del sogre. Ningú va voler donar-li feina, i van esborrar el seu nom de la llista d'oficials. En Llampades es va alcoholitzar i els seus deutes van augmentar, a mesura que creixia la seva fama de portar la malastrugança al vaixell on s'embarcava. Fins al cap de dos anys, no el va acceptar cap nau a bord. Finalment, de tornada a Europa, l'any 1835 va desembarcar a Mataró i es va allistar a les Rondes Volants. S'hi va estar cinc anys, perseguint partides carlines pel Solsonès i el Berguedà.

A finals de 1840, acabada la guerra, es va instal·lar a Barcelona. El capità s'allotjava en una casa de dispesa del carrer de l'Hospital, una mica més avall de la Fonda del Cap de Creus. La dispesera —la vídua Bartomeua Niubó— agafava estudiants pobres, que compartien la planta baixa amb la minyona i dos gossos. Els hostes benestants ocupaven el principal i el primer pis, mentre que el segon i el tercer els llogava a gent amb menys recursos, com en Llampades, que pujava cada dia els esglaons rondinant. Ocupava una habitació moblada

amb un llit de ferro, un armari de dues portes, un gibrell per rentar-se i una gibrelleta per alleujar-se. Des del seu petit balcó, el capità podia veure l'església i l'antic convent de Sant Agustí Nou, desamortitzat i transformat en la foneria Tous, Ascaquíbar i Cia. El pati d'aquell casallot secularitzat era la parada final de les diligències que venien del Vallès, Martorell o Tarragona, raó per la qual aquell balconet era una bona talaia per vigilar la ciutat sense sortir de casa. A la botelleria del davant sempre hi havia viatgers esperant el seu transport, amb farcells i maletes i gàbies d'animals. I entre ells, agents que paraven l'orella. Sense adonar-se'n, es podia acabar xerrant amb la policia secreta, encarregada d'esbrinar la situació de les poblacions veïnes sondejant tots els que arribaven en carruatge.

Per complir les obligacions del seu càrrec, el capità va escollir un uniforme de camisa blanca amb mocador de llaç, armilla de vellut amb ratlles grogues i blanques, casaca de color blau fosc amb botons daurats i grossos com els duros, calçons blancs i faixa turquí, on duia amagada una pistola de retrocàrrega, tipus Lafougere, de dos canons, amb cartutxos d'espiga. Cofat amb barret de copa alta de pell de foca amb ales de mig pam, botes negres de mitja canya i un sabre de cavalleria penjat en bandolera, es va dedicar a passejar molt pinxo pel barri, tafanejant-ho tot. Potser n'hi havia senyals, però ningú va endevinar que en Llampades era un llunàtic, a qui un tràgic naufragi havia capgirat l'enteniment.

IV

El divendres 23 de juny de 1843 la ciutat no volia dormir. Feia uns dies que tota la guarnició militar de Barcelona, menys la del castell de Montjuïc, s'havia sumat a la insurrecció de Reus. El regent Espartero va enviar el general Martín Zurbarano a la capital del Baix Camp, d'on va desallotjar a canonades el coronel Prim, i després el va perseguir fins a la Ciutat Comtal. De camí, en Zurbarano va enviar una carta a la Junta que deia així: «He donat l'ordre al governador del castell de Montjuïc que bombardegi Barcelona i la redueixi a cendres si fos necessari, si aquells que obeeixen la Junta obren foc contra les meves tropes. La sort decidirà el resultat, però sigui quin sigui, Barcelona haurà deixat d'existir». Les noves autoritats de la ciutat van respondre amb un ban que acabava amb la frase «Mori Barcelona i la Llibertat salvada!».

Quan els barcelonins es van assabentar d'aquests missatges, van fugir de la ciutat. El 22 de juny va començar el primer gran pànic. Centenars de famílies van carregar les seves pertinences en carros i van marxar a les poblacions veïnes de Gràcia i Sarrià. Molts carrers van quedar buits, i els amos de les fàbriques van decidir tancar-les. Amb poques esperances d'aturar l'exèrcit que avançava, el coronel Prim se'n va anar a les trinxeres del Bruc amb els seus batallons de voluntaris. Miraculosament, en el darrer instant va arribar una carta del quarter general del regent, que ordenava que en Zurbarano fes mitja volta i anés cap a Lleida. L'endemà, la revetlla de Sant Joan va ser sonada i amb un devesall

d'alegria tothom va agrair aquelles hores d'esbarjo i festa després de la tensió viscuda. Molts van anar a la font de Sant Joan perquè era tradició creure que qui s'hi rentava els cabells aquella nit no tindria mal de cap, i si era solter es casaria aquell mateix any.

De camí al portalet de Santa Madrona, el sergent Gutiérrez va veure una creu de fusta clavada en un revolt, envoltada de ciris encesos. Reconeixia el lloc perquè no feia ni dos dies hi havia hagut d'anar a aixecar un cos, el d'un pobre xicot amb un tret al pit. Recordava aquella ferida circular, neta, quasi sense sang. I aquell rostre amb els ulls apagats, enmig d'un hort d'albergínies cobert de flors morades. Antigament només es desafiaven els nobles, però feia uns anys que peperiodistes, funcionaris o qualsevol se citaven a duel d'espasa o de pistola a la muntanya de Montjuïc. Els batxillers, que a diferència dels seus pares vestien de negre i es deixaven la barba seguint la moda del romanticisme, sentien una veritable passió pels desafiaments. S'arrossegaven tot el dia pels cafès sense tocar un llibre, i en arribar la nit els posseïen violents somnis de grandesa més propis d'un bàrbar que d'un home modern del segle XIX. No hi havia setmana que no trobessin un cadàver a les hortes de Sant Bertran. Un nen de tretze anys com l'Andreueta podia haver participat en un duel? Era aquella l'explicació?

El sergent Gutiérrez es va aturar on començaven els conreus. Des d'allà les hortes semblaven un cel estelat. Moltes famílies pageses hi havien anat a cremar els trastos vells i a sopar a l'aire lliure, i les seves fogueres cobrien la plana. Sota el baluard del Rei, els més agosarats

s'endinsaven a la mar en un bany nocturn. En un racó de la muralla havien instal·lat una fira de monstres, on exhibien per dos maravedisos una sirena acabada de pescar i un ós que ballava la polca. A l'altre costat del portal feien titelles en un teatret de lona i s'organitzaven baralles de galls. En tots dos espectacles, nens i soldats es barrejaven sense gaires compliments, rient i escopint.

Encara dalt del cavall, el sergent va veure que uns pispes abatien un transeünt. A puntades de peu el van immobilitzar, mentre li prenien el rellotge. L'home no va cridar gaire, semblava resignat. A en Gutiérrez se li va acudir de perseguir-los, però va desistir perquè un robatori ja no era assumpte de la policia. En poques hores els canons de Montjuïc podien obrir foc sobre Barcelona i llavors ningú trobaria a faltar un rellotge.

V

Malgrat que la primera impressió que tenia algú quan el coneixia podia ser desagradable, el sergent Gutiérrez no era un mal paio. Els diumenges se'l veia passejar Rambla amunt, abatut i solitari, amb una capseta de galetes, cap a casa. Havia arribat d'un llogarret del costat de Morella, amb la família. El primer dia que el seu fill únic va baixar a jugar al carrer va atropellar-lo un carro que duia el cavall desbocat, i va morir sense recuperar abans la consciència mentre esperaven el metge. Quan l'epidèmia de còlera, es va allistar al Resguardo Municipal, un cos de policia encarregat de vigilar els molls,

els membres del qual eren coneguts popularment com els pessigaires. Allà l'havien ascendit a sotsoficial. A la Barceloneta era famós pel seu nas per trobar coses amagades i pel seu bastó, una gruixuda estaca de boix plena d'incrustacions de llautó amb imatges de sants, que abans havia estat propietat del segrestador Joan Poal, altrament conegut com el Bord de Sant Andreu. Els cops que donava amb aquesta eina tenien la particularitat de deixar gravada a la pell la figura d'un pare de l'Església, raó per la qual també li deien el Gravat. Aquella vara i un ull de vidre eren els records que va deixar-li el segrest d'en Nicasi Cruixells, l'amo de les filatures Cruixells. Per rescatar-lo, va haver de localitzar primer en Poal i després rematar-lo a trets. De llavors ençà, tenia aquella mirada freda, amb la qual petrificava a qui interrogava.

La gran sensació d'aquella revetlla de Sant Joan van ser els nous fanals de gas, uns estris que van permetre als més esverats perllongar la festa tota la nit. Feia uns mesos que havien instal·lat els primers. Al principi la gent se'n fotia, d'aquells arbrets secs i metàl·lics, pintats de negre i plantats amb poca traça, que la canalla provava d'escapçar a pedrades. Però quan les autoritats es van adonar que el veïnat s'hi acostumava, els van instal·lar a tot arreu. Sota el que hi havia davant del Teatre Principal el capità Llampades tenia el costum de llegir-hi la premsa, abans d'anar-se'n a sopar. Eren molts els transeüints a qui els feia gràcia esperar la nit per mirar-se la premsa sota aquelles llums artificials. En Llampades sempre comprava *El Constitucional*, i era aquest el diari que duia quan aquell vespre es va topar amb en Gutiér-

rez. Sota la claror tremolosa, li va comunicar que en Prim havia aturat en Zurbano als passos del Bruc. En Gutiérrez va dubtar un instant, es pensava la resposta. No volia ofendre el seu superior, a qui coneixia feia només unes setmanes.

—Vós em perdonareu —va gargamellejar, i després va dir en un sospir—: No podem guanyar de cap manera, quan aquests comencin a llençar petards —va afegir assenyalant cap a Montjuïc—, no podrem fer-li res.

Tots dos van callar. Pel passeig va passar una orquestrina fent molt de soroll, seguida d'una munió d'homes i dones que ballaven i reien, ignorants del perill que els amenaçava.

—Com descriuríeu els Junceda? —va dir sobtadament el capità.

—Què voleu saber?

—Quina mena de família són? —va continuar en Llampades.

—Molt de missa, sobretot la senyora Prudència. Pertany a una estricta societat pietosa, i paga una donació mensual pels pobres de la parròquia de Santa Mònica. Conec dos captaires dels que ella ajuda i diuen que fa miracles.

—I d'ell, què en diuen aquests pidolaires?

—Doncs que disposa d'un exèrcit de facinerosos que li fan la feina bruta, que és rancuniós i que actua per orgull. El pare Junceda creu que la ciutat li pertany perquè la podria pagar de la seva butxaca.

—Avui en dia, d'homes així n'hi ha arreu —va respondre amb un gest de fàstic el capità—. Veniu amb mi, us convido a una copa.